

ŽIVOTOPIS

Rođen sam 2.prosinca 1960. godine u Čakovcu, u kojemu su moji roditelji tada radili (otac kao agronom, a majka kao farmaceut u ljekarni).Od treće do šeste godine živim s roditeljima u Garešnici, a od šeste godine do danas živim i radim u Zagrebu.Obitelj Dobronić je porijeklom iz Jelse na otoku Hvaru, no već tri generacije žive i rade u Zagrebu, uz kraće prekide zbog prirode posla mog oca, koji je kao agronom u bivšem sustavu često mijenjao mijenjao mjesta rada, pa sam se tako i ja rodio u Čakovcu. Moja majka Marija Dobronić r. Horvatović je porijeklom iz Našica, gdje sam također proveo znatan dio djetinjstva (po ovoj liniji nisam u nikakvom srodstvu sa sucem Horvatovićem koji je imenovan za predsjednika Visokog kaznenog suda).

Osnovnu školu i Klasičnu gimnaziju pohađao sam u Zagrebu. S obzirom na stečenu vrst obrazovanja i moj interes prilikom izbora studija odlučio sam se za pravo te sam se prijavio na dva pravna fakulteta: splitski i zagrebački. Naime, u Splitu sam tada imao rod kod kojeg sam mogao boraviti tijekom studija, prošao sam na prijemnim ispitima na oba fakulteta i na kraju sam se odlučio za studij na zagrebačkom Pravnom fakultetu.

Odgojen sam u normalnim prilikama. Budući da su mi roditelji bili intelektualci, imao sam punu podršku u radu i učenju. Opća usmjerenost svih oko mene je bila, što spad u tradiciju već od mojih daljih predatak, na javno djelovanje i rad u javnim službama.

Na Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu upisao sam se školske goidne 1979/80 i na njemu sam diplomirao u svibnju 1980.godine. Odmah po završetku studija krenuo sam u potragu za poslovm , koja nije bila lagana. Pola godine nisam nigdje radio, da bih slučajno saznao da se na Općinskom sudu u Zagrebu nudi mogućnost volonterskog obavljanja pripravničke prakse. Odmah sam se javio i bio primljen. No, kako mi zbog moje ukupne životne situacije (pomanjkanje vlastitih prihoda i odstunost svake mogućnosti da na tome sudu dobijem trajni posao) daljnje obavljanje volonterske prakse nije bilo održivo, zaposlio sam se, ponajviše vlastitoj upornosti u Zagrebačkoj banci, Direkciji pravnih poslova, u tadašnjoj službi pravnih poslova za odnose s društveno-pravnim osobama, u svojstvu pripravnika na određeno vrijeme. U navedenoj banci sam proveo ukupno 7,5 godina i u tom razdoblju sam prošao sve faze formalnog napredovanja, počevši od pripravnika na određeno vrijeme preko stupnjeva pravnog referenta IV,III,II do samostalnog pravnog referenta, u kojem svojstvu sam ponovno otišao na stručnu praksu u tadašnjoj Okružni i Općinski sud u Zagrebu u trajanju od šest mjeseci. Ovu praksu sam dobro iskoristio te sam odmah po ispunjenju zakonskih uvjeta za polaganje pravosudnog ispita isti i položio 15. rujna 1990.godine. Kroz čitavo razdoblje rada u Zagrebačkoj banci sam gotovo svaki dan kao pravni zastupnik te banke dolazio na tadašnji Okružni privredni sud, počevši od kolovoza 1986. Godine, s obzirom da sam već od početka rada , još dok sam bio pripravnik, dobivao mnoge predmete, uključivši i složenije ili s većim

iznosima tužbenog zahtjeva (koji su bili znatni, jer su banke tada općenito znatno više kreditirale privredu nego danas).

Nakon položenog pravosudnog ispita bilo mi je ponuđeno da formiram i vodim Odjel pravnih poslova za devizno poslovanje. Navedenu ponudu sam i prihvatio, jer mi je pružila mogućnost objedinjavanja teoretskog znanja stečenog na postdiplomskom studiju iz trgovačkog prava i praktičnog umijeća u bavljenju pretežito bankarskim i deviznim pravom, odnosno s elementom inozemnosti. Tako sam tijekom ovog dijela radnog staža vodio sporove u svezi s reprogramiranjem dugova prema inozemstvu, sporove iz međunarodnog dokumentarnog akreditiva i bankarskih garancija, a razradio sam i oblast dopustivosti izdavanja privremenih mjera, kojom prilikom sam postigao i odličnu suradnju sa tadašnjim Okružnim privrednim sudom, davao sam pravna mišljenja, razradio praksu podnošenja mjenic na protesu u okviru inkaso-poslova, postavio sam temelje za vođenje sporova u inozemstvu, od kojih su mnogi, dijelom već u ratnim uvjetima, zadirali u srž hrvatskog bankarstva, odnosno njegov ugled u inozemstvu, sve to u razdoblju dok banke još nisu bile u cijelosti u inozemnom vlasništvu. Isto tako, prikupljao sam stručnu literaturu iz inozemstva te sam organizirao i stručna predavanja, pa sam tako organizirao i predavanje za suce Okružnog privrednog suda u Zagrebu i Visokog trgovačkog suda Republike Hrvatske iz oblasti novih „demand“ garancija.

Osim navedenog, bio sam aktivan i u postupcima koji su vođeni pred Stalnim izbranim sudištem pri Hrvatskoj gospodarskoj komori. Mislim da sam u ovim aktivnostima bio uspješan, najviše zahvaljujući tome što sam proučio velik broj specifičnosti bankarskog prava i prava novčanih obveza, koje su kod nas općenito nedovoljno poznate, a u tome mi je pomoglo i znanje engleskog jezika. Nakon izvjesnog vremena došao sam, međutim, u situaciju da zbog nedovoljnog razumijevanja i podrške nisam povjerene poslove mogao obavljati na način za koji sam smatrao da je ispravan u profesionalnom smislu (teško je, naime, objasniti inozemnim odvjetnicima zašto se neki dokazi o ustrojstvu bankarstva u određenom razdoblju ne mogu prezentirati uopće ili tek nakon godinu dana upornog uvjeravanja nadležnih direktora). Tada sam shvatio da bi to moglo dovesti u pitanje i moj profesionalni dignitet te sam stoga odlučio napustiti dotadašnju sredinu. Nekako istovremeno s tom mojom odlukom bilo mi je ponuđeno mjesto načelnika pravnog, kadrovskog i općeg odjela u Državnoj direkciji za robne rezerve. Navedenu ponudu sam i prihvatio, jer mi je u tom trenutku bilo vrlo drago da me poziva netko tko je za mene čuo od drugih, procjenjujući moj ukupni dotadašnji rad. Na navedenom radnom mjestu našao sam se suočen s drugom vrstom posla, koju karakterizira kombinacija elemenata privatnog prava (ugovori o prodaji, zajmu, uskladištenju, komisionu i dr) sa javnopravnim elementima. Tako sam i izuzetnu priliku uzeti učešća u izradi Zakona o državnim robnim zalihama, koji je Sabor Republike Hrvatske donio na sjednici održanoj 29. Studenog 1994. godine sa samo dva glasa protiv. Ovo mi je ujedno bila i najveća korist od ovog posla, dakle upoznao sam proceduru donošenja zakona od samog prijedloga do konačnog izglasavanja, pored toga bavljenje kadrovskom

problematikom i općim poslovima donijelo mi je zaokruživanje radnog iskustva, ali s obzirom da je oblast robnih zaliha specifična više s tehnološke i ekonomske, a manje s pravne strane, za daljnji ostanak, nakon dovršetka procedure donošenja Zakona, nisam više imao stručnog interesa.

Nakon raspisanog natječaja za suce Trgovačkog suda u Zagrebu, primljen sam i na ovom sudu sam kao sudac započeo raditi od 1. Ožujka 1996. Godine, s čime sam bio vrlo zadovoljan, jer sam tome težio od samih početaka moje karijere, pored toga me je većina sudaca poznavala kao i ja njih. Upravo u to vrijeme sam položio sve ispite na postdiplomskom studiju iz trgovačkog prava, a magistrski rad na temu „CIF I FOB UGOVORI“ sam obranio 23. prosinca 1998. godine. Radi se temi iz oblasti prekomorske trgovine, uglavnom generičkom robom (nafta, žitarice), a riječ je o grani prava koju su kroz nekih 100 – 150 godina u kontinuitetu i interakciji kakvu mi nismo nikad postigli formirali poslovni ljudi i sudovi, kroz stalni dijalog te pravnu analizu i kvalifikaciju brojnih poslovnih običaja koji su se postupno formirali, dakle riječ je čistom obliku onoga što se naziva „autonomnim trgovačkim pravom.“ Bio sam sa još jednim kolegom odvjetnikom jedini iz godine koji smo na ovom postdiplomskom studiju magistrirali te sam ja zadnji slušač koji je polagao ispite kod osnivača ovog studija, a to su prof. Goldštajn, Rosenberg i Triva, koji kojih sam ukupno izlazio na ispit pet puta i svaki položio s odličnim, na što sam i danas ponosan, s obzirom da je to tada bio postdiplomski studij svjetskog ranga.

U čitavom razdoblju nisam uopće bio orijentiran na objavljivanje članaka, jer sam bio uronjen u praksu. Međutim, pored navedene magistrske radnje na temu CIF I FOB ugovora, napisao sam dva članka i to na početku radne karijere pod nazivom: „Kritički osvrt na primjenu članka 9. Zakona o čeku“, objavljeno u časopisu „Privreda i pravo“, studeni-prosinac 1992. godine. Ovim člankom sam želio postići promjenu u mehanizmu naplate čekova, ali do toga nije tada došlo i bio sam vrlo razočaran zbog toga i tada sam odustao od daljnjeg pisanja, jer sam zaključio da je ono beskorisno. Međutim, to sam uspio postići kroz nekoliko presuda u kojima sam odbio tužbeni zahtjev Zagrebačke banke kao neosnovan. To je bio ujedno jedini slučaj kada sam proveo postupak protiv ove banke u kojoj sam prethodno radio, jer sam u nekoliko presuda kojima sam odbio tužbene zahtjeve banke zastupao isti stav kojeg sam prije javno objavio. Ono što je ovdje na neki način fascinantno, na negativan način, je činjenica da je dugo vremena u ovoj zemlji postojao sustav u kojemu je jedan običan „Pravilnik o načinu i postupku uplate utrška po osnovi primljenih čekova građana“, nasljeđen iz bivše države, uspio „derogirati“ kogentnu odredbu članka 9 Zakona o čeku, u bitnome unutrašnja nekonzistentnost pravnog sustava iz brojnih razloga je ogromna. Nakon nekoliko presuda, protiv kojih nije bilo žalbi, iz medija sam otkrio da su banke tada u cijelosti odustale od dosadašnjeg sustava naplate, ali ne zbog pravnih razloga nego zato što su im brojne štedionice kroz taj sustav rizik svog kreditiranja prebacile isključivo na banke. Dakle, već tada sam vidio da se banke u svom poslovanju uopće ne vode bilo kakvim pravnim razlozima, nego poslovne poteze vuku isključivo logikom vlastite koristi, no o svemu

tome i dan danas nitko ništa ne zna, jer se parnični predmeti promatraju kao „predmeti“ odnosno papiri, a ne kao posljedica brojnih pravnih propusa u praksi. Dakle, ono što nisam uspio postići člankom uspio sam ipak kroz nekoliko presuda.

Pisanje članka ponovio sam gotovo nakon četvrt stoljeća te sam tako 2019.g . priredio kraći članak i predavanje na Zagrebačkoj međunarodnoj konferenciji o obveznom pravu , a na temu „ Zastoj zastare u trgovačkim ugovorima“ gdje mi je glavna misao vodilja bila prikazati razlike u pristupu između našeg i njemačkog sudstva, odnosno prikazujem kako i zašto je primjena načela dobre vjere („Treu und Glauben“) dovela do usavršavanja njemačke sudske prakse i propisa te kako i zašto neprimenjivanje tog istog načela „dobre vjere“ od strane hrvatskih sudova u primjeni propisa koji je isti NE dovodi do usavršavanja hrvatske sudske prakse i propisa. To isto sam pokušao provesti i kroz presude, ali iz razloga koje opisujem u programu rada do toga još nije došlo, možda u tome uspijem iz pozicije predsjednika Vrhovnog suda, ako budem izabran.

Na kraju navodim da nisam oženjen, nemam djece, govorim engleski, a služim se i njemačkim i francuskim.

R. Dohović

PROGRAM RADA

A-- Republika Hrvatska je već punih osam godina članica Europske unije, samim time hrvatski suci su ujedno i suci EU-a, postavlja se pitanje da li su suci u dovoljnoj mjeri svjesni ove činjenice te da li se zbog toga građani i poduzetnici osjećaju pravno sigurniji. Dakle, ulaskom u EU nismo samo preuzeli prava nego i obveze primjenjivati ono što se obično naziva pravnom stečevinom EU-a, veći dio toga smo proveli kroz usklađivanje domaćeg zakonodavstva s EU zakonodavstvom, ali to je samo prvi korak. Članstvo u EU znači i prihvatanje pravnih kriterija i standarda na kakve je Europska unija navikla, a kada je u pitanju sudska praksa radi se o prihvatanju pravnih mišljenja i standarda ne samo sudova EU-a nego i pravne prakse na temelju kojih je ona nastala, a to je bogata pravna i sudska praksa zemalja kao što Njemačka, Francuska, ali i ostale države-članice EU-a poput skandinavskih zemalja(prije Brexita je to bila i Engleska) . Dakle, već sada smo se našli u situaciji da primjenjujemo isti propis, kao primjerice u slučaju „Potrošač“ Direktivu 93/13 o nepoštenim odredbama u potrošačkim ugovorima , ali smo na ovom najpoznatijem slučaju mogli vidjeti da se primjena EU-zakonodavstva u hrvatskoj sudskoj praksi susrela i još uvijek se susreće s velikim poteškoćama i nerazumijevanjem , pa čak i onda kada je primjena europskog prava u nedvojbenom interesu hrvatskih građana. Mislim da je sada konačno došlo vrijeme da se nakon punih osam godina članstva u EU s riječi pređe na djela i da se započne s primjenom pravnih kriterija i standarda na kojima se temelji europsko zakonodavstvo i sudska praksa, jer samo to nam može donijeti bitan napredak. To je ujedno i jedini put kojim građani i poduzetnici mogu neposredno osjetiti sve prednosti našeg članstva, a u svemu tome uloga sudova je izrazito velika. Cjelokupni sustav prava EU-a je postavljen tako da se Europska komisija u provedbi prava EU-a više oslanja na sudove nego na vlade te je zbog toga EU pravo dalo nacionalnim sudovima vrlo velike ovlasti , ali i odgovornost u primjeni prava EU-a. Tako i svaki hrvatski sudac ima znatno veće ovlasti u primjeni prava EU-a nego u primjeni hrvatskog prava. Naime, kada je riječ o primjeni prava EU-a svaki hrvatski sudac ima ovlast koju bismo mogli usporediti s ovlasti hrvatskog Ustavnog suda kada su u pitanju hrvatski zakoni, dakle hrvatski sudac kao sudac EU-a ima obvezu provoditi prisilne (kogentne) odredbe prava EU-a te ako smatra da njegov domaći (hrvatski) zakon nije usklađen ili je čak suprotan obvezujućoj direktivi EU-a, ima pravo, ali i obvezu odbiti primjenu hrvatskog zakona i izravno primijeniti pravo EU-a. Nisam siguran da je sve ovo došlo do svijesti baš svakog hrvatskog suca, no u provedbi ove velike promjene usmjeravajuća uloga Vrhovnog suda Republike Hrvatske je nedvojbeno velika i ona mora postojati.

U posljednje vrijeme se govori o pravosuđu kao o onoj grani vlasti koja predstavlja slabu ili jednu od najslabijih točaka hrvatskog državnog ustroja, pa se iznose različiti razlozi, dok sama sudbena vlast na čelu s Vrhovnim sudom zauzima pretežito obrambeni stav, pozivajući se uglavnom na određene statističke podatke kao dokaz o radu i uspješnosti svih sudova, pa tako i Vrhovnog suda Republike Hrvatske. U ovim , pretežito javnim diskusijama općeg tipa (jer pravih, dubinskih analiza gotovo

da i nema) iznijet je podatak da je u jednoj godini Vrhovni sud Republike Hrvatske riješio više od 9.000 predmeta, čime je on , radi usporedbe, za dvadesetak puta premašio učinak Vrhovnog suda Kraljevine Danske, za kojeg se navodi da je u toj godini riješio približno 300-400 predmeta. Ovo je zanimljiv podatak i po mom sudu dobra točka za analizu stanja . Dakle, iako hrvatski Vrhovni sud ima nešto veći broj sudaca od danskog Vrhovnog suda, podatci su usporedivi i prema njima je učinak hrvatskog Vrhovnog suda doista izvanredan, dok bi prema ovom kriteriju proizlazilo, za neupućenog promatrača, da su suci danskog Vrhovnog suda ili ležerni ili čak lijenčine. Međutim, to nije tako i ove podatke treba dovesti u vezi s drugom vrstom analize, onom koja mjeri ukupan stupanj uređenosti pravnog sustava i osjećaj pravne sigurnosti kojeg građani i poduzetnici imaju prema svom vlastitom pravnom sustavu. U tim mjerenjima, analizama i komparacijama Danska je već nekoliko godina među vodećim zemljama na svijetu, mislim da je trenutno i najbolja, a kroz dulje razdoblje na vrhu se smjenjuje svega nekoliko zemalja i to zemlje Skandinavije (Danska , Švedska , Finska, Island, Norveška), ali i pojedine manje zemlje iz Azije (Singapur, prije Hong Kong,) kao i Australija, Novi Zeland, a onda iza njih slijede ostale velike zemlje kao što su SAD, Njemačka i ostali. Dakle, dok Danska postiže najbolji rezultat u ovakim analizama (koje se ne odnose samo na sudstvo nego i na rad državnih-upravnih tijela i ostalo) sa vrlo malim brojem presuda svog Vrhovnog suda, Republika Hrvatska u ovakvim usporedbama ni uz izuzetan napor svog Vrhovnog suda od čitavih 9000 riješenih predmeta godišnje ne uspijeva odlijepiti se od postojećeg mjesta, koje je negdje u sredini u svjetskim usporedbama, dok je redovito negdje pri dnu prilikom usporedbe s ostalim članicama EU-a. Uostalom, ne samo Vrhovni sud nego i svi ostali sudovi u Republici Hrvatskoj doista riješe svake godine vrlo velik broj predmeta, to nisu samo izvanparnični postupci , dakle i broj pravih presuda je izrazito visok, stoga bi bilo logično očekivati da ovako velik broj sudskih odluka i presuda uspostavi znatan stupanj pravnog reda i discipline u poštivanju zakonskih i ugovornih obveza, ali iz prakse vidimo da ovakav učinak izostaje već godinama. Dakle, presude, čak i nakon što postanu pravomoćne, nemaju onaj autoritet i stvarni učinak u praksi koji se od njih očekuje, dapače činjenica da se broj novih predmeta koji dolaze na hrvatske sudove ne smanjuje ili se smanjuje samo neznatno govori da ove brojne sudske odluke ne ostvaruju željeni učinak, a taj je da one svojim formalnim svojstvima (svaka presuda je ujedno i ovršni naslov) kao i autoritetom svog obrazloženja i presumpcijama koje se uz svaku pravomoćnu presudu vežu, u bitnoj mjeri pridonose **POVEĆANJU PRAVNOG REDA (SIGURNOSTI I PRAVEDNOSTI)** .

Dakle, centralno pitanje je kako povećati stupanj pravnog reda, a to znači onemogućiti i kazniti svaki oblik samovolje i nasilja, na način da to kod građana i poduzetnika stvori osjećaj pravne sigurnosti, predvidivosti i pravednosti čitavog sustava.. Navedeni primjer govori da u slučaju kada postoji dovoljni stupanj pravnog reda i sigurnosti ne nastaje svake godine novih milijun predmeta (na svega 4-4,5 milijuna stanovnika?) nego je taj broj znatno manji, što znači da sudovi takve zemlje imaju i do dvadeset puta manji broj predmeta kojeg trebaju riješiti. Dakle, takva

zemlja nema ono što se obično naziva „zagušivanje suda velikim brojem predmeta „, a koji pojam se u Hrvatskoj uopće ne koristi nego se opisano stanje promatra kao normalno. S druge strane, postavlja se pitanje da li je u pravu i Vrhovni sud Republike Hrvatske kada u prilog svoje uspješnosti ističe upravo spomenuti statistički podatak o spomenutih , circa 9 tisuća riješenih predmeta. Taj podatak sam po sebi zaslužuje respekt, jer samo otvoriti korice svakog od tih spisa zahtijeva više od 5 minuta, međutim on se može tumačiti i drugačije. Naime, a pogotovo ako se taj podatak usporedi s podacima o radu danskog Vrhovnog suda, nameće se pitanje da li suci hrvatskog Vrhovnog suda uopće imaju normalne uvjete za rad uz toliku količinu predmeta te da li oni tom prilikom doista rade na način koji je primjeren radu sudaca Vrhovnog suda, s obzirom da takav rad počinje sličiti na rad u tvornici koja na serijskoj traci umjesto automobila izbacuje sudske presude. O navedenom je potrebno razmišljati s obzirom da je očito kako je formalno (statističko) rješavanje spisa prihvaćeno ne kao jedna od metoda dolaženja do cilja (a to je uspostava pravnog reda i sigurnosti na načelima zakonitosti i pravednosti) nego je takvo , statističko rješavanje postalo samo sebi svrhom i jedinim kriterijem uspješnosti, unatoč tome što već godinama takav pristup ne donosi nikakva bitna poboljšanja, dapače ovakav pristup nije doveo ni do bilo kakvog značajnijeg pada u priljevu novih predmeta. Dakle, sve ove brojne presude ne postižu željeni učinak, a jedan od razloga za to proizlazi iz same brojnosti sudskih presuda. Naime, ako se radi o tako velikoj količini onda je jasno da se pojedinom predmetu ne može posvetiti onoliko pažnje i koncentracije koliko bi bilo moguće uz manji broj predmeta, stoga ne čudi da se kao posljedica ovakvih uvjeta rada događaju pogreške, dakle da i sam Vrhovni sud o istom pravnom pitanju zauzme u dvije odluke dva različita stava, dapače to primijeti istom onda kada se u reviziji jedna stranka pozove na odluku A Vrhovnog suda, a protivna stranka se pozove na sadržajno suprotnu odluku B Vrhovnog suda, pa tek onda Vrhovni sud uočava da postoji problem i na sjednici općeg odjela pristupa ujednačavanju svoje neujednačene prakse (i tada, u jednom konkretnom primjeru koji se odnosi na pitanje primjene konformne metode u obračunu zateznih kamata, zauzima pogrešan stav, o čemu mogu mnogo reći jer sam ovo pitanje pokrenuo u presudama iz razdoblja od 1999. do 2003.g. odnosno dok sporno pitanje nije konačno uredio Zakon o kamata iz 2004.godine).

Dakle, suci Vrhovnog suda nisu mali đaci koji bi svoju marljivost trebali dokazivati time što su napisali veliki broj domaćih zadaća. Uloga Vrhovnog suda je kontrolno-usmjeravajuća (osigurava jedinstvenu primjenu prava i ravnopravnost svih u njegovoj primjeni), rješavanje povodom revizija je jedan oblik ispunjenja te obveze, no događa se da i onda kada Vrhovni sud povodom revizije određeni problem vrlo dobro riješi on sam dozvoli da to ostane pitanje tog individualnog „ predmeta“ umjesto da nađe načina da takvu presudu sam, barem interno među sucima, popularizira, a koja bez takvog postupanja ostane nezamijećena, s posljedicom da se često nastavlja s praksom koju je Vrhovni sud ocijenio nezakonitom. U konkretnom slučaju radilo se o pitanju zaštite povjerenja u zemljišne knjige i članku 122. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima, a koji je u stavku prvom propisao : „ 1.Smatra

se da zemljišna knjiga istinito i potpuno odražava činjenično i pravno stanje nekretnine, pa tko je U DOBROJ VJERI postupao s povjerenjem u zemljišne knjige, ne znajući da ono što je u njih upisano nije potpuno ili da je različito od izvanaknjižnoga stanja, uživa glede toga stjecanja zaštitu prema odredbama zakona. "Vrhovni sud je u više svojih presuda vrlo dobro primijenio ovaj članak Zakona i to s obzirom da se ne samo u poslovnoj nego i sudskoj praksi ovaj članak vrlo često tumači tako da je jedino pravno relevantno ono što je upisano u zemljišnoj knjizi, bez obzira na bilo što drugo, a pogotovo se ignorira zahtjev dobre vjere („bona fides"). U konkretnom slučaju se prisjećam da je bila riječ o odnosu između investitora gradnje i izvođača te je investitor ostao dužan svom izvođaču za radove na izgradnji zgrade sa stanovima za prodaju, od kojih su pojedini bili prodani i predani kupcima još dok je izvođač bio na gradilištu, dovršavajući poslove. Izvođač je tražio ovršnu pljenidbu stanova na kojima je investitor još bio upisan kao gruntovni vlasnik, iako je investitor te stanove već prodao kupcima, koji se odmah nisu upisali kao gruntovni vlasnici, ali je to sve izvođaču bilo poznato jer je on još prilikom izvođenja radova vidio da su pojedini kupci uselili u stanove, do čega ne bi došlo da nije bio sklopljen ugovor o kupnji stana. Dakle, Vrhovni sud je vrlo dobro uočio ovaj problem iz prakse i u obrazloženju je odbio pozivanje izvođača na stanje upisa u zemljišnim knjigama kao pravno relevantno, navodeći da izvođač kod toga ne postupa u dobroj vjeri. Dakle, Vrhovni sud je u tom predmetu prepoznao čest i ozbiljan problem, riješio ga je potpuno ispravno i dao vrlo dobro obrazloženje, ali je propustio popularizirati tu odluku, tako da se onda pogrešna praksa, pa i među sucima, dobrim dijelom nastavlja, što za posljedicu ima to da, u konačnici, SUD SAM SEBI STVARA NOVE PREDMETE. Primjera radi, poznato je da građevinska operativa u hrvatskom vlasništvu gotovo u cijelosti propala. Radi se o velikim građevinskim društvima koja su se bavila izgradnjom i prodajom stanova za tržište. Nakon odlaska takvog građevinskog društva u stečaj stečajni upravitelj najprije utvrđuje što sve ulazi u stečajnu masu tog društva. Vrlo često se događa da stečajni upravitelj uvrsti u stečajnu masu sve stanove na kojima je građevinsko poduzeće upisano kao gruntovni vlasnik, upravo stoga što pogrešno primjenjuje citirani Zakon o vlasništvu i unatoč tome što često ima pred sobom i Ugovor sa kupcem XY i evidentiranu uplatu cijene stana. Dakle, da postoji valjan pristup onda bi se o presudi Vrhovnog suda raspravljalo, ali uz njezinu obaveznu primjenu nakon rasprave, ovako sve ostaje na jednom ili nekoliko dobrih presuda, čiji učinak ostaje ograničen samo na taj slučaj. DAKLE, PRAVNI SUSTAV SE NE SASTOJI SAMO U RJEŠAVANJU POJEDINAČNIH PREDMETA NEGO ON, A NAROČITO ZAHTJEV ZA USPOSTAVU PRAVNOG REDA, TRAŽI DA SE JEDNOM DONIJETE ODLUKE O NEKOM PITANJU KASNIJE PRIMJENJUJU BEZ IKAKVIH IZUZETAKA.

Primjer broj 2: Vrhovni sud je rješavajući predmete iz oblasti naknade štete – prava osiguranja u većem broju odluka naglasio da odredbe općih uvjeta osiguratelja u kojima oni navode da osiguranik gubi sva prava iz osiguranja ako se nije podvrgnuo alko-testu su ništetne, međutim pojedini osiguratelji takve odredbe i dalje zadržavaju u svojim općim uvjetima i na njih se pozivaju, čak i u sudskim postupcima.

U takvoj situaciji, nadležno upravno tijelo za kontrolu osiguravajućih društava – HANFA treba biti upoznato s ovim odlukama Vrhovnog suda i ono treba u okviru svoje nadležnosti kontrolirati da li su osiguratelji ovakvu ništetnu odredbu izbacili iz svojih općih uvjeta. Dakle, SUDSKA PRESUDA, A POGOTOVO ONA VRHOVNOG SUDA, TREBA BITI PRAVNI TEMELJ ZA ORGANIZACIJU-ISPRAVAK POSTUPANJA brojnih drugih subjekata kojima je u nadležnosti primjena tih istih propisa, drugim riječima KOD NAS IZOSTAJE PRIMJENA SUDSKE PRAKSE NA PODLOZI PRAVOMOĆNIH PRESUDA U KASNIJEM REDOVNOM POSLOVANJU, dakle pravilno je jedino takvo postupanje u kojem nakon ovakve presude Vrhovnog suda svi osiguratelji sami promijene opće uvjete nesukladne zauzetom stavu Vrhovnog suda, a ako to ne učine onda ih u tome kontrolira i prema potrebi kažnjava nadležno upravno tijelo, samim time nove parnice o istom pitanju se više ne vode.

Prema tome, i ono što je dobro riješeno u praksi Vrhovnog suda se dobrim dijelom ne provodi, važnije je da se dobro provede jedna takva presuda nego da Vrhovni sud naknadno riješi još nekoliko takvih ili sličnih predmeta i da na ovaj način postigne još bolju statistiku. Međutim, ako bismo ovaj problem mogli opisati kao problem neshvaćanja da pravo u praksi može biti efikasno samo kao dobro razrađen sustav, pored toga postoji i veći broj problema u tumačenju i primjeni zakona za koje smatram da su vrlo bitni, kako bi se praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske približila ili izjednačila s praksom onih zemalja s kojima dijelimo velik dio bitnih propisa (primjerice, Zakon o parničnom postupku preuzet iz bivše države nije sadržajno nikakav jugoslavenski zakon nego je to recepcija austrijskog zakona, Zakon o obveznim odnosima, izvorno preuzet od bivše države, nije nikakav jugoslavenski zakon nego je to recepcija švicarskog Zakona o obveznim odnosima, Zakon o trgovačkim društvima je recepcija njemačkog zakona itd.). Međutim, kada koji puta uspoređujem obrazloženja hrvatskog Vrhovnog suda i švicarskog Saveznog suda nameće mi se dilema je li ovdje riječ o primjeni gotovo istoga zakona ili se hrvatski i švicarski zakon o obveznim odnosima toliko razlikuju. Tekstovi oba zakona su u bitnome isti ili slični, mi svi ulazimo u kontinentalni (germanski) pravni krug, Austrijanci dalje rade po OGZ-u po kojem smo i mi dugo postupali, Njemačka ima svoj BGB I HGB, dakle sve je to manje-više isto, ali praksa Vrhovnog suda Republike Hrvatske već dulje vrijeme, još iz razdoblja bivšeg sustava, u znatnoj mjeri odstupa od relevantne prakse vrhovnih sudova navedenih zemalja, primjerice po stupnju i načinu na koji primjenjuje načelo dobre vjere („bona fides“) u suđenju. Prethodno sam naveo primjer iz prakse hrvatskog Vrhovnog suda u kojemu je Vrhovni sud potpuno ispravno primijenio spomenuto načelo, a na to ga je dijelom navela i okolnost da se citirani članak 122. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima izrijeком poziva na primjenu navedenog načela dobre vjere, dakle na izvjestan način je i u ovom slučaju Vrhovni sud postupao prvenstveno doslovno se držeći slova i duha navedenog članka, ali se postavlja pitanje kako bi hrvatski Vrhovni sud postupio da takve izričite odredbe nema. On to zasigurno ne bi učinio, a ne čini to dovoljno ni onda kada bi to trebao u primjeni Zakona o obveznim odnosima. Naime, kod nas je sudska praksa takva da, osim u slučaju kada se pojedina posebna norma

izrijekom poziva na načelo „ bona fides“ sudovi, uključivši i Vrhovni sud, ovo načelo gotovo ne primjenjuju , što stoji u snažnoj opreci prema stavu kojeg je u primjeni manje-više identičnog Zakona o obveznim odnosima izrekao švicarski Savezni sud i prema kojemu je bona fides granica sveukupnoj primjeni prava. Dakle, diskrepanca između stajališta i prakse dva najviša suda u primjeni gotovo istog propisa je vrlo velika, što zahtijeva analizu. To dovodi i do čitavog postupka primjene prava koji je nepotpun-defektan, a razlika je u tome što se kod nas primjenjuju samo norme posebnog dijela zakona , primjerice odredbe o prodaji ili zakupu, bez da se nakon ove prve faze rezultat primjene tog posebnog dijela zakona obavezno analizira kroz primjenu općih načela obveznog prava, među kojima načelo „savjesnosti i poštenja“ (dobra vjera-bona fides) zauzima izuzetno bitno mjesto. Naime, primjenom načela „bona fides“ na konkretan pravni i činjenični kompleks se u određenim situacijama vrši korekcija pravnog zaključka donijetog samo primjenom posebnog dijela Zakona, bez toga se radi o bitno defomiranoj primjeni Zakona koja vrlo često dovodi do presuda koje stranke doživljavaju kao nepravedne. Na kraju i ne kao najmanje važno, ovdje se radi o tome da i prema našem ZOO-u postoji obveza sudova da primjenjuju načelo „bona fides“ po službenoj dužnosti, bitno je uočiti da u tehničkom smislu kod ovakve primjene zakona izostaje jedna čitava, vrlo bitna faza primjene Zakona bez koje se može govoriti o nekoj vrsti sustavne pogriješke. Dakle, iza nezadovoljstva stranaka pojedinim presudama krije se jedna velika sistemska pogriješka, može se reći da u ovom dijelu postoji zaostajanje ne samo čitave hrvatske sudske prakse nego i teorije, jer osim akademika Aleksandra Goldštajna i Siniše Trive na ova pitanja već odavno ne ukazuje gotovo nitko , a od tada je prošlo već više od 30 godina. U tom kontekstu postaje razumljivije zašto je Vrhovni sud nailazio na poteškoće u rješavanju slučaju „Potrošač“, naime on je jednostavno smatrao da pitanje „dobre vjere“ banaka uopće nije relevantno, a prava istina je ta da , doduše uz preduvjet znatno većeg povjerenja svih subjekata u sudove, je čitava presuda mogla biti obrazložena jednom rečenicom odnosno time da banke nisu postupale u dobroj vjeri, dakle istom kada u sudskoj praksi na svim razinama bude shvaćena važnost ovog načela, čiju primjenu tek treba uhodati, tek onda ćemo moći reći da je došlo do bitnog napretka.

Ovo pitanje sam i nedavno pokušao aktualizirati, pored ranijih presuda, i putem članka i predavanja na temu zastoja zastare u trgovačkim ugovorima, međutim ovakvo neprimjenjivanje navedenog načela ima ogromne posljedice upravo na onom području o kojemu se uopće ne govori kao o pravnom , poslovnom i društvenom problemu, a radi se upravo o pitanju koje se ne može riješiti nikakvim propisom nego gotovo isključivo sudskom praksom, u čemu drugdje prednjače upravo vrhovni sudovi zapadnih zemalja. Naime, kod nas je nakon stupanja na snagu Zakona o trgovačkim društvima i njegove primjene od 1995. godine došlo do prave epidemije osnivanja društava kapitala, prije svega društava s ograničenom odgovornošću. Brojni pojedinci su osnivali ta društva ,obično s minimalnim kapitalom , koristeći privilegiju ograničene odgovornosti , što u stvarnosti znači da osnivači ne odgovaraju osobno svojom imovinom nego samo kapitalom kojeg su unijeli prilikom osnivanja. Ograničena

odgovornost je sama po sebi iznimka od pravila, pravilo je puna odgovornost, no ona se smatra velikom civilizacijskom tekovinom koja je omogućila takvu ekspanziju poduzetništva kakva bi bila teško izvediva uz prijetnju osobne i pune odgovornosti osobnom imovinom, dakle uz prijetnju osobnog bankrota u svakom slučaju kada poslovni projekt ne uspije. Međutim, OVA CIVILIZACIJSKA TEKOVINA ZAHTIJEVA ISTO TAKO CIVILIZIRANU (BONA FIDE) PRIMJENU, a što se zaboravlja te je kod nas došlo do pojave nevjerovatnih zlouporaba, a na koje pravni sustav ne reagira na adekvatan način. Primjera radi, sve do nedavno postojala je zabrana stjecanja prava vlasništva na nekretninama u korist inozemnih državljana, eventualno je to bilo moguće uz neka posebna odobrenja. Međutim, vidimo da su i prije toga bogati pojedinci iz svih dijelova svijeta uspjeli kupiti nekretnine na najboljim lokacijama, a to su napravili tako što su u Republici Hrvatskoj osnovali-registrirali društvo kapitala-obično društvo s ograničenom odgovornošću i onda bi atraktivnu nekretninu kupili na ime ovog, hrvatskog društva, što je općeprihvaćeno kao dopušteno i normalno. Međutim, ako takvo društvo uopće ne posluje u Republici Hrvatskoj niti ostvaruje bilo kakve prihode onda je jasno da je čitava registracija i egzistencija tog društva obavljena u zloj vjeri, takvo društvo se može i mora brisati, ali se to do sada NIJEDNOM NIJE DOGODILO. Dakle, imamo pravnu praksu koja ni ove jednostavne slučajeve ne sprječava odnosno ne kažnjava. U puno važnijim primjerima se događa da poslovne banke dobiju od HNB-a zabranu daljnjeg kreditiranja, a koju one zaobiđu tako što osnuju leasing društvo ili factoring društvo, za koja društva HNB nije nadležan, nakon toga sve kritike budu upućene HNB-u, a nitko nije svjestan da se u ovakvim primjerima ova društva, osnovana s isključivim ciljem zaobilazjenja zabrane HNB-a, MOGU I MORAJU LIKVIDIRATI, njihovo osnivanje i rad je u takvim primjerima od početka „mala fide“, dakle nije u dobroj vjeri. Na ovaj način, banke su u nekim primjerima, zlouporabom pravne osobnosti, nakon zabrane HNB-a provele kreditiranje u iznosima od nekoliko milijardi kuna. Unatoč navedenom, mi do danas nemamo nikakvu sudsku praksu iz ove oblasti, a koja zahtijeva da sudovi preuzmu gotovo čitavu odgovornost (možda baš zbog toga, ali i zbog nepoznavanja inozemne sudske prakse koju u tom dijelu domaća teorija nije u dovoljnoj mjeri prezentirala sucima, a bez koje je svako prepisivanje inozemnih zakona samo torzo. Dakle, nije dovoljno prepisati određeni zakon, a ne prevesti jednu ili dvije zbirke s sudskim presudama u vezi s primjenom tog zakona.)

Ono što želim naglasiti je da postoje određeni sistemski nedostaci u primjeni, koji su znatni, mislim da to i nije toliko slučajno. Naime, pored radikalne promjene sustava koja se, među ostalim, ogleda u ukidanju društvenog vlasništva i dogovorne ekonomije, usvajanju pravila tržišne ekonomije-tržišne utakmice, promjena sustava je dovela do promjene same uloge prava. Naime, bivši sustav je doista do samog kraja imao proklamiranu koncepciju prema kojoj je pravo oruđe u rukama vladajuće klase, dakle nije se ni u teoriji prava polazilo od toga da bi svrha pravnog poretka, a time i uloga sudova, bila bitno drugačija. To je imalo odraza i na metode tumačenja i primjene propisa, a pravo je u bitnom dijelu svedeno na gotovo mehaničku primjenu propisa, bez imalo značajnije primjene općih načela ZOO-a, prvenstveno načela „

bona fides", pa je to vjerojatno uzrok tako velike razlike u primjeni gotovo istih zakona o obveznim odnosima između švicarskog Saveznog suda i hrvatskog Vrhovnog suda. Dakle, potrebno je iznova definirati i ono što je predmet teorije države i prava, a to u praksi znači da je potrebno u presudama, naročito Vrhovnog suda, naglašavati da presuda mora biti ne samo rezultat primjene posebnog dijela zakona nego i obvezne primjene općih načela, dakle ne može se nastaviti govoriti „pravo je jedno, a pravda je drugo“. Upravo suprotno, treba proklamirati i stalno naglašavati načelo prema kojemu sudska presuda treba biti ne samo, uvjetno rečeno, formalno zakonita nego i suštinski pravedna te treba u svakom slučaju nastojati da sudske presude ispune oba postavljena cilja, pa upravo zbog toga što vrhovni sudovi relevantnih zemalja EU-a, kao i sami sudovi EU-a, tako postupaju nastaju presude kojima se usavršava pravna i poslovna praksa, na kraju se stvaraju čitave nove grane prava. Unatoč svemu rečenom, ne predlažem nikakvu ekstenzivnu primjenu načela „bona fides“, dapače zalažem se za relativno suzdržanu primjenu ovog načela, jednostavno stoga što će se kod nas na njega najviše pozivati upravo oni koji postupaju u zloj vjeri. Međutim, sadašnje stanje je takvo da se ovo načelo primjenjuje gotovo isključivo kada se pojedini članak zakona na ovo načelo izrijekom poziva, količinski je to manje od 1% u odnosu na potrebe, bit će velik napredak ako ostvarimo barem 10% primjene ovog načela u odnosu na stvarne potrebe. Ovo pitanje predstavlja ono koje u potpunosti onemogućuje pravilno razumijevanje inozemne prakse u primjeni istih propisa, pa s tim u vezi mogu odmah predložiti ne samo da se ovakve nove teme izlažu na Pravosudnoj akademiji nego i da se radi što potpunijeg uvida sudaca u ovu bitnu materiju prevedu pojedina djela na hrvatski, čime bi se svi suci mogli upoznati s ovim, za mnoge novim načinom mišljenja i primjene propisa (primjerice, bilo bi vrlo korisno prevesti i svim sucima podijeliti prijevod knjige: „Good Faith in European Contract Law“, više autora, urednici: Reinhard Zimmermann i Simon Whittaker, izdanje Cambridge University Press, 2000.g). Takav rad Pravosudne akademije je prijeko potreban, dakle onaj koji je orijentiran isključivo na proširenje vidokruga sudaca o ovim pitanjima.. Suci su sami sposobni pročitati i uočiti ono što je njima važno, samo im treba osigurati onaj izvor koji će biti dovoljno dobar za njihove povećane potrebe i zahtjeve, dakle bitan je kvalitetan odabir kako djela tako i predavača.

B.-- Međutim, šira javnost ima svoje probleme i očekivanja o kojima treba voditi računa i riječ je o pitanjima kod kojih treba postići što brže rezultate, kako bi se spriječila daljnja erozija povjerenja javnosti u sudove. Prema onome što sam uočio držim da bi u praksi svih sudova trebalo u što kraćem razdoblju ostvariti određene promjene u nekoliko područja te kod ovog mislim da ne postoji nikakav bitan nedostatak u praksi Vrhovnog suda nego se jedino radi o tome da ovim aktualnim pitanjima treba pristupiti jedinstveno, na razini svih sudova, kako bi što prije došlo do promjene prakse, dakle ne čekati da pojedini predmet putem revizije dođe na Vrhovni sud redovnim putem nego treba kroz stručne sastanke postići da suci prvog i drugog stupnja čim prije počnu određene sporove suditi na način na koji to Vrhovni sud uglavnom već radi, dakle nemamo vremena čekati nekoliko godina dok spis

redovnim putem ne stigne na Vrhovni sud. Po mom sudu radi se o pet bitnih područja:

1. stradavanja u prometu kao posljedica velike nediscipline dijela vozača, zbog čega gotovo svaki vikend završimo s najmanje nekoliko poginulih, dakle radi se izravno o pitanju sigurnosti svih nas zbog velike nediscipline u prometu. Odmah napominjem da ne prihvaćam tezu da su za postojeće, nezadovoljavajuće stanje isključivo odgovorni sudovi, a koju u posljednje vrijeme iznose i pojedini sudski vještaci, čiji rad inače poznajem i cijenim;

2. nasilje u obitelji i nad ženama koje dovodi do osjećaja nesigurnosti, nezaštićenosti i neravnopravnosti;

3. problem kažnjavanja recidivista,

4. tužbe protiv novinara i nakladnika za koje se smatra da narušavaju i slobodu medija;

5. Pitanja vezana uz potrošačko pravo i s tim povezani problemi ovrha i blokiranih građana.

Sva ova različita područja imaju svoje specifičnosti, međutim kod prva tri problema dojam kod javnosti je da se kazne ili ne izriču ili da su one preblage. Koliko sam uspio pratiti noviju praksu Vrhovnog suda, čini mi se da kod Vrhovnog suda ovaj problem uglavnom ne postoji, jer je Vrhovni sud u većem broju presuda koje je u posljednje vrijeme donio uglavnom postrožavao kazne koje su izricali sudovi prvog i drugog stupnja, ali problem i dalje postoji na sudovima prvog i drugog stupnja. Ne želim čitavom pitanju davati nikakve ideološke prizvuke, ali činjenica je da je pretjerano razumijevanje za okrivljenika započelo u bivšem sustavu, koji je u svojoj posljednjoj fazi izricao u prosjeku preblage kazne, što tada i nije bio toliko problem jer je broj kaznenih djela bio znatno manji, na što je utjecala i veća ekonomska i socijalna sigurnost. S povećanjem broja kaznenih djela problem visine izrečenih kazni je dobio na značenju, u svakom slučaju ako bi se išlo malo dalje u prošlost, primjerice do razdoblja Austro-Ugarske monarhije onda bismo mogli reći da su hrvatski sudovi imali redovito strožu kaznenu politiku od primjerice slovenskih, što mogu reći dijelom i iz obiteljske tradicije, s obzirom da mi je jedan šukundjed bio sudac Stola sedmorice (Bartol Sakač Vojnovečki) te je iz predaje ostalo o njemu samo to da je često išao slušati operete, a to je radio stoga što su tada hrvatski sudovi, a takva (okrutna) vremena su tada bila, često izricali smrtne kazne, što ostavlja traga na psihi svakog normalnog čovjeka. Dakle, preblago kažnjavanje običnih nasilnika nije dio hrvatske pravne tradicije i bez obzira na prekid kontinuiteta mislim da je krajnje vrijeme da se prekine praksa u kojoj osobe s više prekšajnih i kaznenih prijava i presuda slobodno šeću, stvarajući dojam kod javnosti da nasilje ostaje nekažnjeno. Dakle, treba razraditi i ujednačiti sudsku praksu koja će recidiviste onemogućiti u daljnjem izvršenju kaznenih djela, što se može postići češćim i bržim izricanjem bezuvjetnih zatvorskih kazni, nije potrebno niti opravdano

- čekati da netko počini približno desetak nedjela prije nego što mu se ona izrekne.. Isto važi i za nasilje u obitelji i nad ženama, blago kažnjavanje, naročito onda kada se radi o nanošenju tjelesnih ozljeda, je potpuno neprimjeren odgovor pravnog sustava i nema razloga da sudovi gube autoritet zbog ovakvih slučajeva, kazne trebaju biti točno tolike da većini potencijalnih počinitelja takav oblik nasilničkog ponašanja više nikada ne padne na um.

Kod tužbi protiv novinara i nakladnika se radi o pitanju brojnosti tih tužbi, iznosima odštetnih zahtjeva te očiglednom nastojanju pojedinaca da na ovaj način zlorabe samo pravo na podizanje tužbe, dakle u velikom broju slučajeva radi se o tužbama podignutim „mala fide“. Sve što sam prethodno rekao o značaju načela „bona fides“ ovdje treba primjenjivati u punom opsegu. Ove sporove trebaju rješavati suci koji imaju afiniteta za ovo područje, radi se o temi koja zahtijeva definiranje ne samo pravnih nego i društvenih i profesionalnih standarda, a osnovne smjernice mislim da je nedavno dao i Ustavni sud Republike Hrvatske, koji je pretežito izložio stajališta EU-sudova. Nije prihvatljivo da sudovi na ovaj način budu instrumentalizirani, a ono što je bitno je da novinari i mediji, sve dok rade u javnom interesu, moraju od sudova dobiti potrebnu pravnu zaštitu i sigurnost i to ne toliko zbog njih samih nego zbog slobode medija i slobode izražavanja, a koja je za normalni demokratski život od presudnog značenja, što su pokazala i nedavna zbivanja u SAD-u kao kolijevci moderne demokracije. Smatram da se jedan dio problema može i mora procesno riješiti u samom početku, pojačanim odbacivanjima tužbi tamo gdje se sa sigurnošću uoči zlouporaba prava na tužbu. Čime se onemogućuje da do parnice uopće dođe, uz napomenu da je ovo metoda koju treba koristiti i u pojedinim drugim oblastima (primjerice u oblasti tržišnog natjecanja i intelektualnog vlasništva, što kod nas u praksi uopće ne funkcionira). Unatoč tome, novinari i nakladnici trebaju biti znatno profesionalniji u svom radu nego do sada, uočljiva je sklonost kod pojedinih nakladnika i novinara prema izmišljanju naslova koji ne odgovaraju tekstu, a bilo je i ucjenjivanja s objavom teksta. U takvim slučajevima teške neprofesionalnosti zalažem se za strože kažnjavanje, jer novinarstvo kao i sudstvo može postojati samo uz visok stupanj unutarnje odgovornosti svakog koji se tim bavi. Pored toga, nedostatak unutrašnje odgovornosti nositelja javnih funkcija je jedno od obilježja velikog dijela država izašlih iz komunističkog sustava i jedan od uzroka njihovog zaostajanja, iako ne kod svih jednako. U svakom slučaju, za rješavanje ovih predmeta treba odrediti suce koji za to imaju sklonosti, nikakav automatizam u dodjeli ovakvih predmeta nije opravdan.

Prekršajna i kaznena djela u prometu su nešto što zahtijeva dodatnu pažnju, čini mi se da je određen napredak postignut, no sama odgovornost je podijeljena između sudova, policije, vozača i Hrvatskih cesta. Sudovi mogu i moraju izricati, ujednačeno i ustrajno, znatno teže kazne od postojećih, naročito onda kada je u pitanju divljanje na cesti ili vožnja u alkoholiziranom stanju te se naročito kod onih koji samo jednom ponove takvo ponašanje trebaju izricati bezuvjetne zatvorske kazne uz oduzimanje vozila, to treba bez iznimke raditi i kad su u pitanju stranci, koji često

voze na našim cestama upravo onako kako ne voze u svojim zemljama, jer stanje sigurnosti je kritično, ali odgovornost i drugačije postupanje trebaju pokazati i ostali subjekti. Na temelju konkretnih spisa koje sam rješavao mogu reći da je potrebno izuzetno pooštriti kontrolu vozača kamiona i autobusa, njihovi poslodavci ih doslovno prisiljavaju na vožnju mimo svih propisa o odmorima vozača i tehničkoj sigurnosti (jedan tegljač iz konkretnog predmeta je imao gume tri ili četiri proizvođača, od kojih je polovina bila protektirana, za zimsku vožnju, kakvo čudo da je prouzročio nesreću s troje poginulih), a treba kazneno goniti i ta trgovačka društva i njihove direktore a ne samo vozače, dakle policija i državno odvjetništvo također dijelom trebaju promijeniti pristup, ovdje sva odgovornost nije samo na sudovima.

Potrošačko pravo i s tim povezano pitanje ovrha temeljem potrošačkih ugovora je pravna tema koja je od ulaska u EU snažno prožeta EU zakonodavstvom, ali do realizacije toga u praksi ustrajno ne dolazi ni nakon punih osam godina članstva. Naime, nije to samo pitanje aktualnog spora u vezi s slučajem „franak“ nego se ovdje radi o pravu EU-a koje je sud EU-a proglasio ne samo kogentnim pravom nego i javnim poretom EU-a, a što iz temelja mijenja ulogu sudova u provedbi ovih propisa. Potrošačko pravo EU-a daje i hrvatskim građanima pravo na takvu, pojačanu zaštitu, ali toga neće biti ako hrvatski sudovi ne budu to pravo provodili, a upravo su sudovi oni na kojima je odgovornost za provedbu najveća. U ovom dijelu je do sada izostala koordinirajuća i usmjeravajuća uloga Vrhovnog suda, upravo ovdje se vidi koliko nije dovoljno ako se Vrhovni sud zadovoljava rješavanjem „predmeta po predmet.“ Materija je vrlo opsežna, već se nalazimo u zakašnjenju s primjenom, jer je sud EU-a već razmatrao da li odredbe hrvatskog Ovršnog zakona ispunjavaju zahtjeve EU potrošačkog prava, naročito u dijelu koji se odnosi na načelo djelotvorne zaštite. U bitnome, javni bilježnici u potrošačkim ugovorima više ne smiju izdavati rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, potrebno je svega nekoliko stajališta Vrhovnog suda da se stvari dovedu u red i praksa uskladi s pravom EU-a, a obveze i način postupanja ovršnih i parničnih sudaca su u potrošačkim predmetima radikalno promijenjene, u korist načela oficioznosti postupanja kako parničnog tako i ovršnog suca i uz njegovu obvezu da prije bilo kakvog određivanja ili provedbe ovrhe kontrolira i meritum svake ovršne isprave osim pravomoćne presude. Upravo o ovoj temi je već trebalo biti održano više predavanja za suce koji imaju želju rješavati ove sporove, radi se o nastanku gotovo potpuno nove grane prave, ali to izuzetno sporo prodire čak i u stručnu javnost. Pored toga, Ministarstvo pravosuđa je već moglo i trebalo provesti izmjenu svega nekoliko odredbi potrošačkih zakona kojima bi se i položaj već blokiranih dijelom poboljšao, ali od svega ništa. S obzirom da je materija ipak relativno nova i opsežna, na ovom mjestu više o tome ne bih izlagao, ali napominjem da je postojeća pasivnost Vrhovnog suda kao modus djelovanja neprihvatljiva, uvodno sam naglasio da se uloga Vrhovnog suda ne može svesti samo na rješavanje što većeg broja predmeta.

C---U pokušaju da obuhvatim bitna pitanja želim se osvrnuti i na tehničke uvjete rada sudaca, sudskih službenika i namještenika. Naime, kako je to već istaknuo odvjetnik dr. Šime Savić zgrade sudova se najčešće mogu prepoznati po tome što su to najzapuštenije zgrade, obično u centru neke općine. Međutim, kada bi stanje iznutra bilo bolje to bi još bilo podnošljivo. Primjera radi, tijekom pandemije je na Trgovačkom sudu u Zagrebu trebalo provesti mjeru o obaveznom razmaku između stranaka od 2 metra te je tada ustavnovljeno da približno u 30-40% soba-sudnica nema uvjeta za to jer su te prostorije premale za održati razmak od 2 metra. Stoga ako netko misli da je ispravno u ovakvim prostorijama održavati rasprave neka to kaže, u stvari se radi o tome da ni ovaj sud kao ni mnogi drugi sudovi nemaju ni minimalne tehničke uvjete za rad, no važnije od toga je kakav dojam takve prostorije ostavljaju na stranke. Smatram da na ovaj način nisu ispunjeni uvjeti za rad. Pored toga, spisa ima toliko da se većim dijelom oni nalaze na podu, što je potpuno nehigijenski, dodatno je prilikom jedne veće poplave došlo do vlaženja dijela spisa. Nastojat ću obići prvo sve prvostupanjske suce u Republici Hrvatskoj, kako bih stekao točnu predodžbu u kakvim uvjetima rade te ću nastojati s njima i osobno razgovarati, ali bez ikakve obveze s njihove strane, dakle sve na dobrovoljnoj bazi. Pored toga, često se ističe informatizacija kao spasonosno rješenje za sve probleme. Trgovački sud u Zagrebu je bio od samog početka, iako je najveći sud u državi, pokusni kunić za informatizaciju, koja se na njemu provodi vjerojatno već dulje od deset godina, ali unatoč tome ovaj sustav i dalje radi tako da najkasnije svaka dva dana (prije bih rekao nakon jednog i pol dana) dolazi do usporenog rada ovog sustava, što posljedično usporava rad sudaca i službenika. Sustav je napravljen prekomplikirano, unosi se prevelik broj podataka, da bi sudac potpisao jednu odluku treba „kliknuti“ najmanje pet-šest puta, itd. Dakle, sustav prvo treba pojednostavniti, ali glavna primjedba je da on uopće nije orijentiran prema sucu i tome da mu pojednostavi rad nego se radi o svojevrsnom, sveprisutnom obliku kontrole sudaca, kako bi se na ovaj način moglo kontrolirati „nerad“ sudaca. Dakle, sustav treba zaključati, sve podatke pohraniti, zatim ga u bitnoj mjeri pojednostaviti i orijentirati prema sucu. Dakle, ako sada sudac želi saznati da li dvije parnične stranke na sudovima vode još neke sudske postupke pred bilo kojim sudom u Republici Hrvatskoj, on taj podatak ne može dobiti, a upravo to mu treba radi provjere dvostruke litispendenije, presuđene stvari i svega ostalog. Sve poslove u vezi s sustavom e-spisa vodi FINA, što znači da se svi podatci o parničnim i ostalim predmetima nalaze pohranjeni kod FINA-e, koja je pod nadzorom Vlade Republike Hrvatske, a ne kod sudova ili barem kod Ministarstva pravosuđa. Navedeno iz motrišta načela podjele vlasti nije prihvatljivo rješenje, sustav e-spisa mora biti pod nadzorom Vrhovnog suda, eventualno uz tehničko-organizacijsku pomoć Ministarstva pravosuđa, uostalom mislim da je to tako i drugdje riješeno. Dodatno, na Trgovačkom sudu u Zagrebu radi najmanje 300 ljudi, odmah uz njega je Županijski sud u Zagrebu na kojem radi približno isti broj ljudi, u blizini je Vrhovni sud, malo dalje je Visoki trgovački sud i Visoki upravni sud, dakle u samom centru u sudovima radi tisuću ili više ljudi, ali za njih ne postoji nikakvo mjesto na kojemu bi mogli pojesti ručak ili

nešto slično, što govori o potpunoj nebrizi za radne uvjete kako sudaca tako i zaposlenika.

Međutim, ono što smatram bitnim naglasiti odnosi se na poimanje čitavog problema sporog rješavanja nagomilanih predmeta kao posljedicu navodnog nerada sudaca. Ako je to tako, odmah postavljam pitanje zašto nitko nije sve takve lijenčine već odavno metlom otjerao bez ikakvog obrazloženja, nevjerovatno je da se jednoj manjoj grupi ljudi tolerira takav nerad s tako krupnim posljedicama. Navedeno pitanje je vrlo važno jer vidimo i sada da se već gotovo na neupitan način polazi od toga da je vrlo velik broj neriješenih spisa rezultat nedovoljnog rada odnosno nedovoljne ažurnosti-marljivosti sudaca, pa se već i suci Vrhovnog suda hvale kako su jako marljivi i da su riješili vrlo velik broj predmeta. U skladu s tim, tzv. okvirna mjerila, a koja se u praksi tumače i primjenjuju kao sudačka norma, iz svake godine se samo povećava, dakle sucu za svaki predmet ostaje sve manje vremena, ostaje pitanje da li Ministarstvo pravosuđa želi da prijedemo na sustav tzv. „priječkih sudova“ u kojima se postupak doista završava brzo i na prvom ročištu. Tom prilikom se cijelo vrijeme zanemaruje pitanje dopustivosti postojanja ovakve norme, jer u ovakvim uvjetima kada se sucima putem tzv. Metodologije nameće norma na njih se vrši pritisak da donesu presudu ne onda kada im je odluka sazrela u glavi nego onda kada netko treći-tzv. norma nalaže da to moraju učiniti. Kod toga je došlo do još jedne deformacije sustava, koja nije dopuštena. Naime, za provedbu norme nije zaduženo Ministarstvo nego predsjednik suda, čime je uloga predsjednika suda prestala, oni su de facto postali ekspoziture Ministarstva zaduženi za provedbu norme, koja je od mnogih sudaca i profesora ocijenjena kao nerealna, radi se o nečemu što se prije nazivalo voluntarizmom, no poanta svega je da takav voluntarizam već dulje od 20 godina ne donosi nikakav bitan pomak u brzini rješavanja spisa.. Pored toga, zanemaruje se ono što je prof. dr. Milijan Sesar sa suradnicima (Pravni fakultet u Splitu) napisao još 2008. Godine pod nazivom „ Ocjenjivanje rada sudaca u Hrvatskoj, Sloveniji, Austriji, SR Njemačkoj i Švicarskoj s posebnim osvrtom na Okvirna mjerila za rad sudaca (2007) i metodologiju izrade ocjene sudaca (2007)“. Dakle, uvaženi autor je napravio analizu-komparaciju našeg pravnog sustava s pravnim sustavima koji su nama najbliži- riječ je o zemljama tzv. germanskog pravnog kruga te je dr. Sesar zaključio da spomenute zemlje nemaju sustav ocjenjivanja sudaca prema nekim brojčanim podacima, na način kako to kod nas rade Okvirna mjerila te kod ovih zemalja nema mjesta kvantitativnom navođenju broja potvrđenih, ukinutih, preinačenih presuda nego se rad suca ocjenjuje na drugi način i opisno, u tim zemljama nema govora o postojanju nekih brojčanih normi i posljedicama za suca koji nije ispunio određenu normu, a briga o tome je postalo gotovo jedino čime se predsjednici sudova bave, kao svojevrsni „goniči“ sudaca, dakle u tom dijelu se postupak ocjenjivanja rada sudaca mora iz temelja promijeniti, moglo bi se reći da i njega treba „normalizirati“ odnosno uskladiti sa nama kompatibilnim pravnim sustavima zemalja članica EU-a. Dakle, neprihvatljiv je postojeći sustav (Metodologija), a koliko on odudara od općeprihvaćenih kriterija vrednovanja rada sudaca vidljivo je sumarnom komparacijom s kriterijima koje koriste

u SAD-u , iako se oni u detaljima razlikuju od države do države, a koji su: poznavanje relevantnog materijalnog prava, poznavanje postupovnog prava, sposobnost identifikacije i analize relevantnih pitanja, prosudba u primjeni relevantnog zakona, obrazloženje odluka, jasnoća u obrazlaganju odluke, točnost utvrđivanja činjenica, jasnoća i potpunost presude, sučevo vođenje porote, vođenje postupka na efikasan način, održavanje kontrole nad postupkom, pozadinski (kućni) rad na predmetu, da li sudac ostavlja strankama dovoljno vremena da izlože svoj slučaj, ima li sudac zdrav razum prilikom rješavanja problema, posjeduje li vještine u postizanju nagodbe, ima li smisla za tipizirano postupanje, da li je pozoran, da li je učtiv prema sudionicima postupka, da li je strpljiv, postoji li odsutnost arogancije, je li slobodan od predrasuda, postupa li na jednak način sa strankama i odvjetnicima.

Ovo tim više što se cjelokupni problem tzv. „velikog broja neriješenih predmeta“ sagledava potpuno pogrešno, navodno kao rezultat „nerada“ sudaca, a što sve predstavlja dobar primjer antiintelektualizma u praksi. Rad ili nerad sudaca na ukupan broj neriješenih predmeta utječe svega u rasponu od jedan do tri posto, najviše do nekih 5 posto. STALNIM ZAHTJEVIMA ZA UBRZANJEM POSTUPAKA TE STALNIM I NEDOPUŠTENIM PRITISKOM NA SUCE PUTEM NORME ŽELI SE PRIKRITI POSTOJANJE BROJNIH SISTEMSKIH NEDOSTATAKA KOJI DOVODE DO STVARANJA UVIJEK NOVIH SUDSKIH POSTUPAKA. Najveći dio predmeta na sudovima je rezultat sistemskih propusta, koji se svi talože u sudskom sustavu kao velikom kolektoru sve te prljavštine koja se u njega slijeva. Drugim riječima, nama nedostaje ono što je prof. Ljudevit Rosenberg nazivao PRAVNOM TEHNOLOGIJOM, a što se pokušava nadomjestiti neučinkovitim i nedopuštenim pritiscima na suce, kroz kontinuirano nametanje i povećavanje sudačke norme. Primjera radi, ako samo na Trgovačkom sudu u Zagrebu najveće poduzeće u državnom vlasništvu (HEP) i najveća jedinica lokalne uprave- Grad Zagreb svake godine pokrenu nekoliko stotina , moguće i više od tisuću, novih parnica onda se postavlja pitanje o čemu se tu radi, a radi se prije svega o problemima u vođenju evidencija imovine (nekretnina) kod Grada Zagreba i evidencija o korisnicima (HEP), a to ukazuje na probleme u upravljanju kod oba velika sustava, dakle ne treba čitati dubokoumne inozemne analize nego je dovoljno navratiti na Trgovački sud i početi promatrati sudske spise ne isključivo kao predmet nego pretežito kao sistemski problem. Dakle, analizom sudskih predmeta može se vrlo lako otkriti gdje su slabe točke čitavog sustava. Uostalom , ovakih primjera ima bezbroj, npr. Gradska plinara tuži Grad Zagreb, Općina u blizini Zagreba tuži svoje vodoprivredno poduzeće. U jednom slučaju ,iako rijetkom, FINA tuži Republiku Hrvatsku, jer je u jednom gradu dijelila zgradu s Državnim odvjetništvom , pa se ova tijela nisu uspjela dogovoriti o podjeli troškova zajedničke kotlovnice. Dakle, ako sama država, poduzeća u njezinom vlasništvu, lokalna samouprava i poduzeća u njezinom vlasništvu vode ovakve međusobne sporove onda se tu prije svega radi o lošem upravljanju, a parničenju ove vrste pridonosi i činjenica da je pretjerano veliki broj osoba javnog prava (Republika Hrvatska , ali i brojni druge ustanove) oslobođen obveze plaćanja sudskih pristojbi, što čak i ova tijela na neki način zlorabe. Dakle, kada bi država i

- lokalna samouprava samo „pomela pred svojim vratima“ broj predmeta bi na sudovima pao za nekih 10-30%.

Međutim, nije sva odgovornost ni na državi i lokalnim upravama te poduzećima u njihovom vlasništvu. Postoji i doprinos samih sudova povećanju broja predmeta. Naime, sustav izdavanja rješenja o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave kakav poznaje Ovršni zakon propisuje da javni bilježnik izdaje rješenje o ovrsi na temelju vjerodostojne isprave, a među kojima je račun temeljna isprava, a nakon toga prigovor protiv izdanog rješenja mora biti obrazložen. U praksi trgovačkih sudova, zbog pogriješnog doktrinarnog stava Visokog trgovačkog suda o značenju i ulozi računa, ne provodi se ova odredba na način da se kroz sudsku praksu utvrđuje pravni standard „obrazložen prigovor“. Ukratko, prvi uvjet za obrazloženi prigovor je da je podnositelj prigovora kojemu je račun prije ovrhe uredno i nesporno dostavljen izjavio prigovor protiv čitavog ili dijela računa te ga dostavio izdavatelju računa u uobičajenom roku od 8 dana, osim ako je već ranije prilikom fizičke isporuke robe na isti način podnio reklamaciju na količinu i/ili kakvoću isporuke. Tko ne obavi ovu osnovnu radnju, a uredno je primio i robu i račun, ne može dalje uopće imati pravo na vođenje parničnog postupka (samo u trgovačkom pravu!) i njegov prigovor treba biti odbačen. Odbacivanjem prigovora koji nisu obrazloženi, u slučaju kada su ispunjene osnovne pretpostavke u vezi s postupkom izdavanja računa, moguće je smanjiti broj parničnih predmeta za više od 30% pred trgovačkim sudovima. Međutim, da bi se to postiglo potrebno je organizirati veći broj savjetovanja na razini Hrvatske gospodarske komore kako bi se naše „uspavane“ poduzetnike podsjetilo na pravilno postupanje s računima. Naime, kod nas se u poslovnoj i sudskoj praksi već dulje vrijeme zanemaruje da je račun temeljna isprava u poslovanju, na temelju koje i država obračunava porez i carine, krivotvorenje računa je kazneno djelo, a račun je temeljna isprava i u sustavu međunarodnog dokumentarnog akreditiva. Dakle, da bi došlo do promjene sudske prakse prije toga treba doći do promjene poslovne prakse, što sve zahtijeva velike organizacijske pripreme.

Primjer još jednog sistemskog uzroka: Osiguravajuća društva su potpisala između sebe (ne sva, ali većina je) sporazum koji ima karakter gentlemanskog sporazuma, prema kojemu će međusobne sporove pokušati riješiti sami, bez suda, ali se toga ne drže, pa se međusobno parniče, na što ih potiču za njih smiješno niske pristojbe. Pored toga, osiguravajuća društva zlorabe sudski postupak, naročito jedno ili dva, pa se iznadprosječno parniče s građanima, poduzećima i javnim ustanovama, što u mnogim slučajevima nije opravdano, bez obzira što je kod mnogih domaćih ljudi gotovo pitanje časti prevariti osiguratelja. Takvim osigurateljima nadležno upravno tijelo, nakon analize svih sudskih predmeta tih društava, treba, privremeno ili trajno, oduzeti dozvolu za rad.

Na ovim primjerima sam želio naglasiti da se analizom predmeta mogu otkriti brojni sistemski uzroci kontinuiranog nastanka novih parničnih spisa svake godine. Postojeći sustav promatra priljev novih spisa svake godine kao nešto neminovno

odnosno kao elementarnu nepogodu na koju čovjek ne može utjecati, međutim kod trgovačkih društava se u visokom stupnju može predvidjeti njihovo ponašanje.

Broj građevinskih sporova bi također bio manji da se promijeni stav Visokog trgovačkog suda prema kojemu se Posebne uzance o građenju primjenjuju samo ako su izrijekom ugovorene, što je pravni i poslovni anakronizam koji je doveo do toga da građevinari u sve većem broju umjesto da naplaćuju svoje radove na temelju uredno ovjerenih privremenih i i okončanih situacija (koje moraju potpisati tri strane: naručitelj, izvođač i nadzor) izdaju račune, a javni bilježnici sve to bez problema prihvaćaju i opet neosnovano izdaju rješenja o ovrsi, itd. Dakle, broj predmeta se može sistemski smanjiti ako postoji sistemski napor i ako postoji jedinstveni koncept djelovanja, toga do sada nije bilo, stoga ne treba čuditi da je stanje takvo kakvo jest. Drugim riječima, velik broj neriješenih predmeta je gotovo u potpunosti sistemsko pitanje, u ovoj zemlji kada se svi ovakvi sistemski propusti otklone NE MOŽE I NE SMIJE GODIŠNJE NASTATI VIŠE OD 100.000 PREDMETA ODNOSNO SVEGA 10% SADAŠNJEG BROJA, no rješavanje ovih pitanja zahtijeva širu akciju i koordinirano djelovanje sudova, državne uprave (ministarstva i agencija) i poslovnih subjekata (putem njihovih asocijacija, npr. HGK i druge strukovne udruge). Navedeno znači da je svaki pokušaj smanjenja broja predmeta putem normiranja sudaca, u obliku koji se provodi, nedopušten i nepotreban (neefikasan), a hrvatski suci ne mogu i ne smiju biti jedini suci EU-a koji imaju normu. Na ovaj način, ujedno, Ministarstvo pravosuđa putem tzv. okvirnih mjerila (u čijem donošenju su mu asistirali sudovi, među njima i Vrhovni sud) trajno se miješa u rad sudova, pa ako želimo biti logički dosljedni to znači da se na ovaj način Ministarstvo pravosuđa odnosno izvršna vlast miješa u vođenje svakog postupka na neizravan način, prisiljavajući suca da okonča postupak i donese odluku unatoč tome i bez obzira da li je ona u svim elementima sazrela za odluku, stoga su brojne kritike na račun nekvalitetnih sudačkih presuda i obrazloženja neosnovane utoliko što je slabija kvaliteta presuda rezultat ovakvog rada pod pritiskom (prisilom), ali unatoč tome odgovornost sudaca postoji stoga što se oni takvom sustavu nisu suprotstavili nego su pasivno prihvatili (uključivši i Udrugu hrvatskih sudaca) tezu da su lijeni i da nikada ne rade dovoljno, na kraju svega imamo uvodno opisanu pojavu da se i Vrhovni sud Republike Hrvatske hvali time što je u jednoj godini riješio oko 9 tisuća predmeta, čime je nadmašio svoj prijateljski sud u spomenutoj zemlji za čak dvadesetak puta, ali nikome očito ne pada na um da nešto s takvom logikom duboko „ne štima“.

Stoga mogu zaključiti da su potrebne izrazito velike promjene, do kojih se može pokušati doći i na ovaj način, dakle evolutivnim razvojem. Manje-više sve što je do sada pokušavano pod nazivom „reforma“ je ostalo ne samo neučinkovito nego je velikim dijelom nedopušteno iz opisanih razloga. Da li će to ići ovisi prije svega o reakcijama sudaca Vrhovnog suda, ali i ostalih sudaca, dakle uspjeh može postići samo čitav sudački korpus zajedno. Upravo je normiranje i individualno ocjenjivanje sudaca samo prema normi- količini dovelo do toga da su suci međusobno postali

konkurenti, svatko se želi riješiti težeg predmeta jer mu on u postojećoj metodologiji ne donosi dovoljno bodova, a suci umjesto da igraju složno kao nogometna momčad igraju svaki za sebe, svi skupa trče previše i nepotrebno (nekoordinirano) te unatoč pojačanom naporu pobjeđuju samo sporadično. Namjera mi je potaknuti suce da se što više sastaju i razmjenjuju mišljenja, barem na razini svake županije svakih šest mjeseci, bilo formalno ili neformalno, nelogično je da se suci Trgovačkog suda u Zagrebu i suci Općinskog građanskog suda u Zagrebu u proteklih 25 godina koliko sam sudac nijednom nisu sastali ni formalno, makar na pet minuta, što djeluje kao da netko želi razjediniti suce prema starom rimskom načelu „ divide et impera“ ili je došlo do toga da već sami suci svoj sudački posao izjednačavaju s referentskim, što i ne čudi s obzirom na natjeravanje i pritisak jedino s obzirom na broj riješenih predmeta.

Ako se želi sustav vratiti u normalne vode onda pod hitno treba izmijeniti postojeću metodologiju, ali i Zakon o sudovima, ne može Hrvatska unutar EU-a biti jedina zemlja koja ima „normirane“ suce. Suprotno općem uvjerenju, velika većina sudaca radi, a od toga dio sudaca radi **ZNATNO PREVIŠE S OBZIROM NA OSJETLJIVOST SUDAČKOG POSLA..** Stoga nema nikakvog temelja da broj predmeta bude gotovo jedini kriterij uspješnosti rada suca, nego treba voditi računa o tome što suci pišu odnosno kako obrazlažu svoje odluke, jer iz obrazloženja presuda velikim dijelom proizlazi (ili ne proizlazi) autoritet sudova. Na kraju, u postojećoj Metodologiji, primjera radi, presuda zbog ogluhe, presuda zbog izostanka i presuda na temelju priznanja supsumirane su pod pojam procesne odluke, u istom rangu s rješenjem o povlačenju tužbe ili o prekidu postupka, što je sve protivno temeljnoj zakonskoj definiciji presude i rješenja, kako ove pojmove definira Zakon o parničnom postupku. Stoga je svaki komentar o ozbiljnosti ovakve metodologije suvišan, radi se o nečemu što bismo mogli nazvati voluntarizmom na kvadrat.

Dakle, rad predsjednika sudova ne može se svesti na to da oni gotovo u cijelosti provode napatke ministarstva, oni prvenstveno moraju organizirati rad, osigurati normalne uvjete za dostojan rad sudaca, što znači da ne smiju prikrivati odnosno uljepšavati stvarno stanje. Pored toga, evidentno je da predsjednici sudova uopće ne vode računa o radnim uvjetima i plaćama sudskih službenika i namještenika. Naime, oni su velikim dijelom potplaćeni, a u radnom smislu preopterećeni, što se naročito odnosi na zapisničare kod sudaca, koji nisu samo obični daktilografi nego su procesni subjekt koji prema ZPP-u zajedno sa sucem potpisuje odnosno ovjerava sudski zapisnik, oni pored toga trebaju pratiti informatičke zahtjeve, brinu o uredskom materijalu, vode evidenciju spisa, sada vode spise i u fizičkom i u elektronskom obliku. Zbog svega toga ne treba čuditi da mnogi od njih to ne izdržavaju, odlaze na bolovanja, ali onda treba cijeliti i nagraditi one koji sve to uspijevaju izdržati, međutim nisam čuo do sada za bilo kakav prijedlog da se njihov položaj unaprijedi, po tome smo sličniji Rusiji nego zemljama EU-a, kod koje su zapadni analitičari opisali isti problem. Isto tako, predsjednici trebaju poticati suce da daju stručne prijedloge i prijedloge za poboljšanje rada, zbog opisane uloge u

kontroli-nametanju norme sucima predsjednici su prestali biti „primus inter pares“ te su postali gotovo klasični direktori, dakle djelovanje predsjednika sudova treba otrgnuti od gotovo isključivog rada na nadzoru sudaca u ispunjenju norme, za račun Ministarstva pravosuđa.

Sudski savjetnici su kao pravnici također potplaćeni, naročito oni s više godina radnog staža i iskustva, obično imaju loše radne uvjete, ali ih se dijelom pogrešno koristi kao svojevrsni „supstitut“ sudaca, oni provode sudski postupak, uključivši i parnični do određenog iznosa, što je s ustavnopravnog aspekta vrlo dvojbeno, a mogli bi biti bolje iskorišteni tako da više pomažu sucu, koji osim što ima jednog zapisničara (često ni to) nema nijednu drugu osobu da mu pomaže, a to se posebno odnosi na prvostupajnske suce. Sudskim savjetnicima treba dodijeliti one poslove koje mogu obavljati samostalno ili gotovo samostalno, primjerice rad na međunarodnoj pravnoj pomoći, osiguranjima dokaza, pregled urednosti tužbi, izdavanje platnih naloga, donošenje različitih procesnih rješenja, vođenje onih parničnih postupaka kojima se ne narušava načelo neposredne ocjene dokaza.

Pored toga, u pogledu financiranja sudova želim naglasiti da su oni kod nas prilikom donošenja proračuna stavka unutar Ministarstva pravosuđa, što je možda prihvatljivo tehnički, inače nije. No, postavlja se pitanje da li financiranje putem izglasavanja državnog proračuna svake godine, što uvijek predstavlja politički akt, daje dovoljno jamstvo materijalne neovisnosti sudbene vlasti, držim da ne daje i da izglasavanje proračuna za sudove ne bi trebalo biti podložno političkim odnosima i tenzijama koje se uvijek pojave prilikom donošenja ovog bitnog dokumenta svake godine. Pored toga, skrećem pažnju na sljedeće: prema Ustavu Republike Hrvatske i načelu podjele vlasti, nijedna grana vlasti nema veći stupanj autonomije od sudova, stoga smatram da to mora doći do izražaja i kada je u pitanju financiranje sudova. Sada imamo situaciju da HRT ima veći stupanj financijske neovisnosti od sudova, jer je njemu priznato pravo da ubire pristojbu (kao da je riječ o državnom organu, a ne o javnom mediju) kao vlastiti, izvoran prihod, dok sudovi to pravo nemaju jer su sudske pristojbe prihod državnog proračuna. Ne mislim da sudovi trebaju ubirati sudske pristojbe u vlastitu korist i kao vlastiti prihod, samo ukazujem da je nelogično da u ovoj zemlji bilo tko, pa i HRT, ima veći stupanj financijske autonomije (što je načelno i u ime neovisnosti javnog medija potpuno opravdano) od samih sudova. Dakle, ovo pitanje je također potrebno pokrenuti, sadašnje stanje kao trajno nije prihvatljivo.

U raspravama o stanju u pravosuđu se gotovo redovito zaobilazi odvjetništvo, proizlazilo bi da je s odvjetništvom sve u najboljem redu. Bez sumnje imamo vrsnih odvjetnika, međutim je kod njih zamjetan trend ne-specijalizacije odnosno svaštarenja ili se pak bave tradicionalnim granama još iz doba Austro-Ugarske, dakle klasičnim civilom ili kaznenim pravom. Međutim, kada je u pitanju trgovačko pravo vrlo mali broj se za ovo područje specijalizirao, što dovodi do već opisanih pojava da se novi tip tužbi relativno sporo uvodi u praksu, no dovodi i do pogrešaka u zastupanju. Pored toga, mnogi odvjetnici svjesno zlorabe procesna prava, a što u

- postojećoj situaciji postaje još manje prihvatljivo, npr. nepoštivanje sudskih rokova. Osim toga, iz mnogih predmeta je vidljivo kako mnogi odvjetnici daju strankama nerealna obećanja ili nedovoljno obrazlažu neizvjesnost uspjeha u sporu, nastoje prebaciti teret dokaza na sud tako što prečesto predlažu da sud po službenoj dužnosti pribavi pojedine dokaze. Procesno discipliniranje odvjetnika je moguće i potrebno, ali i ovdje sudovi trebaju imati ujednačen pravni standard, glavna prepreka za to je što se sucima taj posao „ne isplati“ jer za njega ne dobivaju bodove, a pored toga žalbeni sudovi vrlo rijetko potvrđuju rješenja o novčanom kažnjavanju odvjetnika.

Javni bilježnici su osnovani s ciljem da, među ostalim, pridonose povećanju pravne sigurnosti. Njihova dužnost je da ovjere samo one ugovore (osim ako se radi o običnoj ovjeri potpisa) koji su zakoniti, dakle ne sadrže nezakonite ni nejasne niti ništetne odredbe. Dakle, da su javni bilježnici u proteklom razdoblju obavili zadatak onako kako im to pravila struke nalažu oni su trebali uskratiti ovjeru CHF kredita, ovjeru svih kredita s jednostrano ugovorenim promjenama kamatnih stopa, trebali su uskratiti i ovjeru ugovora s RBA zadrugama, nisu smjeli ovjeravati ugovore pretežito austrijskih leasing društava bez da su ta društva osnovala podružnice u Republici Hrvatskoj, sada izdaju rješenja o ovrsi protiv potrošača u suprotnosti s pravom EU-a, a rješenja o ovrsi protiv trgovačkih društava u velikom dijelu pogrešno, ignorirajući kogentnu normu Ovršnog zakona o obveznom sadržaju vjerodostojne isprave, kao vjerodostojnu ispravu primjerice prihvaćaju račun o obračunu duševnih boli od circa 200 milijuna kuna, itd. Nisam do sada primijetio nikakav pokušaj javnobilježničke službe da sama ispravi takvu praksu. Upravo su rješenja o ovrsi javnih bilježnika i njihova provedba kod FINA-e jedan od glavnih uzroka problema blokada, dakle ovdje se radi o službi koju se ne može preko noći ukinuti i zamijeniti (čitavo mnoštvo zakona se naslanja na njihov rad), ali je ovakvo stanje apsurdno. Izdavanje ovako velikog broja rješenja o ovrsi (samo jedan javni bilježnik u Zagrebu je nekoliko godina zaredom izdavao circa 70-90 tisuća rješenja o ovrsi, dok je čitav Trgovački sud u Zagrebu dok je imao tu nadležnost u jednoj godini izdavao u prosjeku 50-60 tisuća rješenja), od kojih je velik dio nezakonit, znatno pridonosi povećanju broja parničnih predmeta na sudovima.

U odnosu na rad i osnivanje Visokog kaznenog suda želim reći da je to pitanje nakon odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske o ustavnosti zakona kojim je taj sud osnovan izgubilo na aktualnosti, iako vjerojatno ne i na značenju. Međutim, ako je osnivanjem ovog suda na bilo koji način dovedena u pitanje ustavna uloga Vrhovnog suda da ujednačava sudsku praksu, a mislim da je takvu mogućnost ostavio i Ustavni sud, onda svakako o tome treba inicirati širu stručnu raspravu, na koju treba pozvati sve zainteresirane profesore, jer ustavna uloga Vrhovnog suda na bilo koji način ne smije biti dovedena u pitanje.

Isto tako, bilo je puno govora o europskom uhidbenom nalogu. Iako to nije grana prava kojom sam se bavio, mislim da je jedna stvar nesporna. Ako je riječ o primjeni EU prava i to onog koje je obvezujuće, onda naše tumačenje i primjena tog

- prava mora biti u skladu s onom praksom koju je usvojila većina zemalja EU-a i koju je već, eventualno, potvrdio i sud EU-a, dakle nikakva posebna hrvatska praksa s tim u vezi, a koja bi bitno odstupala od prakse ostalih zemalja članica, nije moguća. Budući da se ovdje radi o izručenju hrvatskih državljana i pitanju njihovih osobnih sloboda i ljudskih prava (makar i da su počinili kaznena djela) potrebno je čim prije preispitati praksu, a na raspravu treba pozvati i predstavnike akademske zajednice, s obzirom na važnost ovog pitanja kako iz motrišta primjene prava EU-a tako i iz motrišta zaštite ljudskih prava i pravne sigurnosti.

Isto tako, bilo je puno govora o pozdravu „Za dom spremni“ i pitanju da li je on dopušten u javnom prostoru ili nije. Taj pozdrav kao obilježje ustaškog pokreta nije dopušten i to stoga jer je Ustavom Republike Hrvatske jasno određeno da je Republika Hrvatska, među ostalim, nastala na tekovinama ZAVNOH-a, pored toga je Ustavni sud Republike Hrvatske u više odluka o tome iznio jasan stav. Pored toga, želim naglasiti da bi isti zaključak bio i da toga nema u Ustavu. Naime, Republika Hrvatska je članica EU-a i NATO –a, dakle dio moderne zapadne civilizacije, koja se velikim dijelom zasniva na idejama Atlantske povelje i borbe protiv fašizma, stoga je riječ o poštivanju civilizacijskih tekovina i o potrebi da se jasno razgraniči dobro od zla, u tom dijelu nikakav pravni i/ili moralni relativizam ne dolazi u obzir. Dakle, navedeno pitanje uopće nije ideološko, sve stranke, bile one lijeve ili desne, moraju prihvatiti da je bilo koji oblik fašizma, dakle i ustaški, apsolutno neprihvatljiv u hrvatskom društvu.

Isto tako, bilo je govora o radu pojedinih sudaca Vrhovnog suda na arbitražama. Ističe se da je riječ o sucima koji su ostvarili normu i da onda njihov rad u arbitražama nema nikakvog negativnog utjecaja na rad Vrhovnog suda. Ovakvo obrazloženje smatram pogrešnim. Prije svega, norma ne znači da sudac koji ju je brzo postigao nema obvezu raditi na sudskim predmetima i nakon postizanja norme, ako za to ima fizičke i psihičke svježine, a očito je ima ako prihvaća rad u svojstvu arbitra. Dakle, svaki sudac na bilo kojem sudu ima obvezu raditi na rješavanju sudskih predmeta prema svojim najboljim mogućnostima, nevezano da li je ili nije postigao normu. Istražujući ovo pitanje utvrdio sam da u većini sustava doista ne postoje izričite zabrane sucima da rade kao arbitri, osim što je nedavno predsjednik Stalnog suda međunarodne pravde u Haagu, osnovanog Statuom UN-a, donio zabranu sucima tog suda da sudjeluju u trgovačkim arbitražama. No, pored toga smatram da je ovakvo angažiranje sudaca protivno i samoj svrsi prave arbitraže. Naime, često se kaže da je prava arbitraža samo ona u kojoj nema ni sudaca niti pravnika općenito, dakle pojmovno pravu arbitražu provode poslovni ljudi (commercial men), to je onda ublaženo tako da je prihvaćeno sudjelovanje jednog pravnika zaduženog za pitanja postupka („due process of law“), ali se sudjelovanje sudaca u arbitražama u pravilu ne očekuje, obično se smatra da stranke ugovaraju arbitražu baš stoga što žele izbjeći da im sude sudovi (suci) neke zemlje, dakle sudjelovanje sudaca u arbitražama, a u nešto manjoj mjeri i profesora, ne smatra se standardnim postupkom. Pored toga, kada je sudac na listi arbitara on je na neki

način na tržištu, što ga može učiniti nepotrebno ovisnim o nekome. U bitnome, nije prihvatljivo obavljanje više od jedne do najviše dvije arbitraže godišnje.

Na kraju, tijekom dosadašnjeg postupka pokrenuto je pitanje načina odabira sudaca, pa tako i predsjednika Vrhovnog suda. Proizlazi da suci Vrhovnog suda, ne znam da li neki ili svi, čini se i Udruga hrvatskih sudaca, zastupaju stajalište prema kojemu bi najbolje rješenje bilo da suci Vrhovnog suda sami biraju svog predsjednika te postojeće ustavno i zakonsko rješenje smatraju zadiranjem politike u izbor sudaca te se pozivaju na preporuke Venecijanske komisije, GRECO-a i još nekih međunarodnih sudačkih udruga. Dakle, opisano stajalište drži da svaki oblik odlučivanja političkog tijela predstavlja neopravdano i neprihvatljivo zadiranje u autonomiju sudačke profesije. Kod toga svi oni koji tako govore prešućuju, bilo iz neznanja ili namjerno, sve okolnosti koje su prethodile donošenju postojećeg sustava izbora sudaca putem DSV-a, kao zasebnog i samostalnog tijela mješovitog sastava u kojemu suci imaju relativnu većinu. Naime, prije formalnog pristupanja zemalja istočne Europe (Poljska, Češka, Slovačka, Mađarska) Europska komisija je bila u dilemi koji oblik izbora sudaca bi za te zemlje bio najbolji, tom prilikom je EU komisija naglašavala da ove zemlje nakon komunističke prakse od nekoliko desetljeća su izgubile društvenu i pravnu tradiciju i kontinuitet u odgovornom biranju sudaca od strane političkih tijela, a koji sustav se u kontinuitetu održao u zemljama zapadnog dijela EU-a, te je EU- komisija tada naglasila da su novoprimitelne zemlje bivšeg istočnog bloka u društvenom smislu nesposobne prihvatiti njihov model, dakle EU komisija je tom prilikom jasno te novopridošle zemlje svrstala u zemlje-članice EU-a nižeg ranga, dodatno se kasnije navodio i problem nedostatka svijesti sudaca o potrebi očuvanja onog što oni nazivaju „internom sudačkom autonomijom“, dakle osjećajem kod svakog suca da ima obvezu oduprijeti se i unutarnjim sudačkim pritiscima koji mogu dolaziti i najčešće dolaze od osoba iz sudačke hijerarhije (predsjednika sudova, predsjednika odjela i članova pojedinih sudačkih vijeća). Uz takvu negativnu ocjenu društvenih (građanskih) kvaliteta novopridošlih zemalja, EU komisija je na nagovor pojedinih sudačkih udruga, GRECO-a i ostalih osmislila sustav „ autonomno-nepolitičkog“ odabira sudaca, kako bi na taj način otklonila mogućnost utjecaja politike na izbor sudaca u novopridošlim zemljama istočne Europe, pod osnovnom pretpostavkom da su političke stranke i političari u tim zemljama nedovoljno društveno odgovorne za ovako osjetljiv i važan posao kao što je izbor sudaca. To su sve na znanstvenoj razini potvrdili i pojedini znanstvenici – primjerice sa sveučilišta Cambridge, ali i drugi iz pojedinih ustanova pod patronatom EU-a, te se u ovim analizama potvrđuje opisani slijed zbivanja kao i razlozi za takvo rješenje. Međutim, za sebe su ove zemlje zadržale sustave koji se na prvi pogled dosta međusobno razlikuju, međutim u njima uvijek neko političko tijelo (ministar pravosuđa, predsjednik Republike, predsjednik Senata i slično) formalno potpisuje odluku o izboru sudaca, ali se odmah ističe da je kod ovih zemalja unatoč načelnoj neprihvatljivosti ovakvih rješenja praksa u izboru sudaca vrlo dobra te se naglašava da u takvom „političkom“ procesu izbora sudaca u pravilu sudjeluje vrlo velik broj ustanova i udruga različitog tipa, koje sve daju svoja mišljenja o kandidatima, što sve

- na kraju dovodi do vrlo transparentnog i odgovornog procesa izbora, unatoč tome što nominalno suce odabire politika, ali se ističe da se na ovaj način osigurava mogućnost demokratskog utjecaja i demokratske kontrole izbora sudaca, odnosno naglašava se da se kod izbora sudaca ne smije dopustiti da on dovede do stvaranja „države u državi“. Dakle, ovo je specifična materija u kojoj uopće nije presudno što često vrlo tradicionalni propisi pojedine zemlje propisuju nego je više nego igdje drugdje relevantno kakva je praksa. Iz onoga što je bilo rečeno u javnoj raspravi proizlazilo bi da je Republika Hrvatska postojećim modelom dosegla vrhunac liberalne demokracije, dok zemlje poput Austrije, Njemačke, Francuske, Italije i većina ostalih navodno slijede nekakav komunističko-totalitarni obrazac izbora sudaca, ali to doista nije tako. Prema tome, prijedlog kojeg je iznijela prof. Zlata Đurđević uopće ne sadrži išta što bi moglo biti objektom prijepora, radi se o prijedlogu da se i u ovom području približimo najboljim rješenjima i praksi starih država-članica EU-a, a da li smo za to spremni treba ostati u nadležnosti hrvatske politike (Sabora), ali u samom prijedlogu pojmovno nema ništa spornoga.

Na kraju želim nešto reći i o pitanju imovinskih kartica sudaca i sigurnosnim provjerama sudaca. Javnost je velikoj mjeri izgubila povjerenje u suce, situacija je gotovo kritična, stoga je u ovakvoj situaciji razumljiv i opravdan zahtjev za obveznim podnošenjem podataka o imovini. Isto tako, javnost većim dijelom zahtijeva da podaci iz imovinskih kartica sudaca budu dostupni uvijek i svima, dakle i putem interneta. Kod toga treba naglasiti da kod velikog dijela zemalja članica EU-a takva obveza za suce ne postoji, jer oni uživaju povjerenje javnosti, kako na temelju tradicije tako i na temelju stvarnog stanja, iznosi se podatak da je u Engleskoj tijekom nekih dva stoljeća samo jedan ili dva suca otpušten zbog korupcije, dok se u Hrvatskoj veći broj slučajeva (optužbi za korupciju sudaca) dogodi u svega nekoliko godina, što pokazuje da sudački korpus nije dovoljno provjeren, bez obzira što je vrlo vjerojatno, gotovo izvjesno da preko 90% sudaca svoj posao radi savjesno i časno, međutim kod sudstva se u tom dijelu traži potpuna besprijekornost, dakle nijedan sudac ne smije biti korumpiran niti to uopće treba biti tema o kojoj bi se trebalo govoriti i razmišljati. Stoga je nesporno da obveza podnošenja podataka o imovini u ovakvoj situaciji treba ostati, ali ne treba kod toga zaboraviti da je takvo rješenje nesukladno praksi većine zemalja EU-a, dakle trebamo težiti tome da se napokon stvori povjerenje javnosti u suce, na bazi stvarnih činjenica, međutim do tada su ovakva rješenja nužna. Što se tiče javne objave imovinskih kartica, na čemu se u javnosti dosta inzistira, mislim kao i većina sudaca da to nije bilo nužno te da doista postoje razlozi da one ne budu baš svakom dostupne, uostalom nije mi poznato da je DSV ikada takav podatak uskratio bilo kojem novinaru, tako da mislim da se kod inzistiranja na javnoj objavi imovinskih kartica sudaca ipak pretjeralo. Dakle, u ovom dijelu smo se udaljili od većine starih zemalja članica, ali smo se od njih udaljili i po neprihvatljivo velikom broju optužbi protiv sudaca za korupciju.

U takvoj situaciji su sigurnosne provjere vjerojatno neminovne, njih bi trebalo protegnuti i na neke druge subjekte, kao što su stečajni upravitelji, koji puta i na

- sudske službenike, sud ne može ispravno funkcionirati ni ako su suci nepotkupljivi, a neki službenik kontinuirano biva podmićivan. Stoga su sigurnosne provjere očito nužne još određeno vrijeme, međutim moram naglasiti da je u analizama pojedinih instituta i sveučilišta zaključak bio (na primjeru Rusije) kako nije dobra praksa da takve sigurnosne provjere sudaca obavljaju tajne službe i s tim se slažem. Dakle, treba težiti normalnoj i ustaljenoj praksi starih članica EU-a, građani u tim zemljama imaju povjerenja u svoje suce, ali i u parlamentarne zastupnike- političare (biraj onog kome vjeruješ, a ne onog kome ne vjeruješ), u Njemačkoj ni političari-zastupnici nisu obvezni podnositi imovinske kartice, ali u tim zemljama porezna uprava redovito, temeljito i samostalno ispituje imovinu svih poreznih obveznika, pa tako i političara i sudaca. Tome trebamo težiti, dakle da sustav normalno funkcionira, tada je u pravilu dovoljan redovan rad porezne uprave, angažiranje posebnih tijela kao što su tajne službe govori da redovni sustav ne funkcionira dovoljno dobro. U svakom slučaju, ako sigurnosnih provjera i bude o njima nitko ne treba ništa znati , jer one predstavljaju znak nepovjerenja u suce.

Ova kratka analiza služi tome da pokaže stvarne uzroke stanja u tzv. pravosuđu, koje se već dulje vrijeme bitno ne poboljšava. Od ispravne dijagnoze ovisi i pravilnost liječenja. Osnovna tvrdnja kako je za velik broj neriješenih predmeta najveći uzrok nerad sudaca je dokaz potpunog antiintelektualizma u praksi, svatko tko ima malo većeg iskustva s bilo kojim velikim sustavom zna da kod ovako velikih problema uzrok nikada nije samo jedan. Vidljivo je da su uzroci brojni i velikim dijelom sistemski, treba raditi na njihovom otklanjanju. Pored toga, vidljiv je nedostatak bilo kakve koncepcije koja bi odgovarala našem pravnom uređenju i kod toga se ne vodi uopće računa da sudovi u svojim presudama, više nego ikada, trebaju definirati nove pravne, društvene i profesionalne standarde. U tome nas obvezuje i članstvo unutar EU-a, koje ne znači samo mehaničku primjenu EU propisa nego i primjenu drugih pravnih standarda , a da bi se to postiglo potrebno je voditi računa da EU pravo velikim dijelom nije nastalo samo od sebe nego se u najvećem dijelu naslanja na bogatu pravnu praksu velikih pravnih sustava pojedinih država članica, a stalna komparacija s ovim sustavima je nužna stoga što već od ranije s pojedinim zemljama dijelimo gotovo iste, temeljne propise, a veći dio nadležnosti je i dalje ostao na zemljama članicama (npr. nadležnost u obveznom pravu i dalje imaju zemlje članice, a ne Europska unija). U mnogim stvarima i dalje imamo sustav i praksu koja u pojedinim segmentima bitno odstupa od onog što je uobičajeno u većini zemalja članica, najsigurniji put da to ispravimo je da ih slijedimo

Na kraju želim naglasiti da sam težište namjerno stavio na uspostavu pravnog reda. Naime, uvodno naveden primjer onih zemalja koje su na vrhu temeljem više kriterija i analiza o pravnoj sigurnosti i subjektivnom osjećaju kojeg građani i poduzetnici imaju dokazuje još jednu bitnu stvar. Dakle, upravo te zemlje koje su uspjele uspostaviti u najvećem stupnju objektivno stanje pravnog reda, a da uz to i građani i poduzetnici također imaju subjektivni osjećaj da takvo stanje u tim zemljama postoji, su ujedno najrazvijenije zemlje u svijetu, dok one zemlje koje ne postižu

dobre rezultate u tome posljedično i ekonomski znatno zaostaju za zemljama s većim ili najvišim stupnjem pravnog reda (pravne uređenosti, što nije samo pitanje sudstva). Dakle, od ovog pitanja u bitnom stupnju ovisi i pitanje blagostanja Hrvatske i njezinih građana i poduzetnika, a put do toga je u prihvatanju onih pravnih iskustava i standarda koje te zemlje primjenjuju, makar to bilo na prvi pogled neoriginalno (što nije, jer te zemlje i danas međusobno jedna od druge bez ikakvog ustezanja preuzimaju ona pravna rješenja koja smatraju dobrim, primjera radi Švedska je od Finske preuzela neka rješenja o zateznim kamatama, Austrija je od Njemačke preuzela neka novija rješenja u vezi s obvezom jamaca , Vrhovni sud Kanade je u jednoj presudi citirao presude iz više od deset različitih zemalja).

R. Dohović